

רוברט דסה, מגיבורי "עסק הביש" בראיון מיוחד ל"הצופה":

"סגרנו מעגלי"

טולי פיקוש

רוברט דסה היה יורע מדי יציאה מעבודת לחימה. כמנצח שבת הקרב, כאשר יישב עם בני משפחתו ויספר את סיפור יציאת מצרים, הוא ייסד, מן הסתם, כי יציאת הפרטיות שלו מעבודת לחימה ומגלות ארוכת שנים להכרה ישראלית, ואו, אולי, הוא יצליח לשמח באמת על היותו בן חורין.

רוברט דסה היה שם, בעבודת ובגלות. הוא יצא ממצרים, ואי תו שמונה יודים צעירים, שפעלו בשליחות המודיעין הישראלי למצרים, נתפסו, נכלאו ושוחזרו. הציבור רחב מכיר את דסה וחבריו בתור חברי החליה שהיו קשורים לפרשת "עסק הביש" או "פרשת לבון", אך עבוד דסה וחבריו זהו סיפור חיים שהגיע לסופו הסובב רק לפני מספר שבועות - כאשר מדינת ישראל הרשימה הכיחה בהם כגיבוריה.

במהלך כל השנים שהלפ - מאז שוחרר מהכלא המצרי ועד שקיבל את תעודת הדיקה על פעילותו מדי נשוא מדינת ישראל, משה קצב - ייסב רוברט דסה, בשנות השבעים לחייו, ליד שילוח ליל המדד וקרא את הגדה, אבל אי פעם לא הרגיש כבן חורין אמיתי. התחושה שליוותה אותו ואת חבריו, במיוחד בפסח, היא של כעס ועלבון מהמדינה, שהתעלמה מהם כל השנים והדיקה לפעילותם את השם המעליב "עסק הביש". לכן, כשהגיעה סוף סוף ההכרה המיוחלת, דסה מאמין שהמדד השתא יהיה אחר. "כל שנה, כשהיתה המספחה יושבת יחד סביב שולחן המדד ומספרת ביציאת מצרים, הכרתי לילדי שיציאת מצרים שלי היתה ממש יציאת מצרים. הם חיים את התקופה הרדוקה היא כבר הרבה שנים, ואין ספק שההכרה הממלכתית לה זכונו תמיד פיע עלי כליל הסדר. תהיה תחושת הקלה מעורבת בעצב, בגלל שחברים קרובים מאוד כבר אינם בין החיים ולא זכו להגיע ליום הזה ולמעמד הזה".

מדינת ישראל התנערה מאנשיה

פרשת "עסק הביש" היא אחת הפרשות הקשות, העצובות והמורכבות שידעה מדינת ישראל והצעירה. כמותם ימים, תופעה ישראל רדף להכות באויביה מזרוע, ולשם כך, הוקם בחיל המודיעין יחידה מיוחדת, כראשה עמד אל"ם בנימין גיבלי. מטרת החליה, כפי שהגדירו אותה כמותם ימים בכירים במערכת הביטחון, היתה לפגוע במסגרת מערכית בתוך מצרים וכן להפיל את האשמה על גורמים מצריים עוינים, לכאורה. מספר יודים מצריים גויסו לחליה והיו יוצאי לדרך. כראשם, בצד המצרי, עמד אבירי אלעד, שנחשב באותם ימים לאחד הפרגולים והמסדיים היים של שירות הביטחון הישראלי. בשני ביולי 1954, הסמינה החליה הגילית נפץ בתיבה בבית הרוח המצרי באלכסנדריה. כהמשך הסמינו חברים פצצה תבערה במקומות שונים, אך לא זכו להצלחה מסוימת בפעילותם. בינו ביולי 54 נתפס אחד מחברי החליה, פיליפ נתנון, כאשר פצצה התמצצה בכיסו כותר לקלנע. מעמד הביא לתפיסת כל חברי הפרשה. המצרים הסילו עליהם עונשים כבדים ביותר. משה מרוק ושמואל אור הי"ד הועלו לגרדום, חבריהם ויקסטר לוי ופיליפ נתנון ז"ל נרדמו למאסר עולם ואילו על רוברט דסה ומרסל גיניו, האישה הי

הייתה בחבורה, הוטלו 15 שנות מאסר עם עבודת פרך. מאיד מיד הם ז"ל ומאיד זעפרן נרדמו לשבע שנות מאסר. לאורך הגיעו שמועות על פרטי הפרשה, אך צי איסור מירסום הוטל על הסיפור סילו כמשך שנים רבות. גם השאלה המרכזית "מי נתן את ההודאה" לפעילות החליה, נותרה פתוחה. פרשת "עסק הביש" הביאה לפרשתו של ראש הממשלה וביאשן רוד בגדודיו ולהחתמו של מי שהיה באתה תקופה של הביטחון, פנחס לבון. כמו כן, סימנה הפרשה את זיקייה הזכריות של כמה קצינים בכירים, כינוהם אל"ם מילי בנימין גיבלי.

קצין גד"ל, אבירי אלעד, שיצא בשירות המודיעין לפקה על פעילות הרשות וכה לכינוי "הארם השלישי", נחשב כמו ששיר מש בפרשה. מוכן כפול והסגיר את אנשי הפרשה. כסנים שלאחר מכן, יצאו החברים נגד המדינה, ששלחה לסשימוק, לטענתם, אדם שעברו המפקפק היה ידוע לכל.

כאשר החלו להוחש פרטי הפרשה, החברו כי מדינת ישראל היתה יכולה לשחרר את חברי הפרשה מהכלא כבר אחרי מבצע סיני, במסגרת חילופי שבויים, אבל הדמסכל דאו משה ריין לא מלל אותם במלופים והם המשיכו לשבת בכלא המצרי. רוברט דסה מספר כי כל אותם שנים בכלא המצרי, ניסו הוא וחבריו שלא להאמין לכל השמועות שהגיעו אליהם, כאילו מדינת ישראל התנערה מהם. "56" ציפינו שישחררו אותנו במסגרת חילופי השבויים אבל זה לא קרה", הוא מספר. "היינו מיואשים אבל שרדנו".

"היינו בסך הכל חיילים שקיבלו פקודות בעלות השלכות פוליטיות חשובות, וכיצענו אח משיחתנו. לתומנו חשבנו שהדבר נועד לתרום לביטחון מדינת ישראל. הכוונה שלנו היתה לעזור למדינת ישראל"

כ־50 שנים לאחר שיצאו בשליחות מדינת ישראל לפעולות חשאיות במצרים, ומספר שבועות כלבד לאחר שקיבלו הכרה מיחסדית מהמדינה ששלחה אותם, מספר רוברט דסה, מגיבורי פרשת "עסק הביש", על תחושת העלבון שליוותה את החברים שנתפסו במצרים, על הרצון העז להכרה מיחסדית ועל רצונם של אלו שפעלו לחמן המדינה להרגיש שוב כבני חורין אמיתיים ■ "אחרי 50 שנה", הוא אומר, "בחג הזה אני ארגיש שנסגר מעגל יציאת מצרים הפרטי שלי"

אותו ריין לא מלל את חברי הפרשה גם במסגרת עסקת חילוף השבויים ב־1967, לאחר מלחמת ששת הימים, או כבר כיהן כשר ביטחון. לעומתו, חתייצב לצידם ראש המוסר דאון, מאיד עמית, שניהל מאבק עיקש לשחרורם, ואכן, חברי החליה הגיעו לארץ במבצע חשאי ב־1968.

לפני מספר שבועות, כחמישים שנה לאחר שנתפסו במצרים, הכירה מדינת ישראל באנשיה הייתה אותם בתעודת הדיקה ובכבוד השמור לגיבורים. רוברט דסה לא שבה להודות למאיד עמית בטקס בבית הנשיא: "איני יכול במעמד מלכותי מרגש זה שלא להודות מעטמק הלב, בשם כל חברי, למאיד עמית, שלא חסך כל מאמץ עלמנת לקצר את תקופת סבלנו ולהביאנו לרי מאיד, עד יומנו והאחרון".

עבוד חברי החליה זה היה יחיד מסתם סקט. עבוד הרבה שנים מאז פעלו יחד, נעצרו ונכלאו, רובם כבר אינם בין החיים, אך הכבוד לו זכו עתה, גם אם הוא בא מעט מדי ומאחד מדי, הוא עומד ככבודאז כבוד. בבית הנשיא נפגשו שוב כל גיבורי הפרשה - דסה, מרסל גיניו ומאיד זעפרן ויברלו לחיים ארוכים, בני משפחותיהם של פיליפ נתנון, ויקסטר לוי ומאיד מיוחס ז"ל, בני משפחותיהם של עולי הגרדום משה מרוק ושמואל אור הי"ד וכן בני משפחתו של מקס בינע ז"ל, שפעל בקהיל כסוכן המודיעין הישראלי, נחשב באותה עת בגלל הפרשה ושלה יד בנפשו כדי שלא יסגיר את מוחותיו.

בברבים שנשא בבית הנשיא, ניסה רוברט דסה (סאל מיל) לתאר בכמה מספטים את שעבר עליו ועל חבריו בכל שנות ההסתגרות העובדות לאשורן, תמצא המדינה לנכון להביע לנו במוסבי את תודתה ותפרסם בהבלטה שנשלחנו מסעמה מחיילים בשיר רוח סירי גד"ל... לא כפי ששענו לאחזונה אלה המבקשים לבנות את מצפונם, כי פעלנו על דעת עצמנו... ציפינו שהמדינה תתקן את המעוות, לא רק לזכר הנופלים ולמען אלה שנתנו כחיים, אלא גם עבור החרדות הבאים. לצערנו לא זכינו להכרה העיבורית הזו עד היום... חברנו הוקרים דתירו לנו צוואה לא לשקיים ולא לנעו עד שהמדינה תעניק לכלנו את ההכרה הממלכתית והראייה".

מסיבת פורים באלכסנדריה, 1953

רוברט דטון, היים

המסך במסך 22

בראיון מיוחד לעיתון "הצופה", ערב תג הזיכרון הראשון של רוברט רסה, הוא מספר על תחושתו בימים אלה "בזמן האחרון נשמעו כמה תגובות שפגעו בנו בצורה קשה והזיזו אותנו 51 שנה לאחור. בנימיץ גיבלי, מי שהיה הספקר שלנו ועמד בראש אגף המודיעין, אמר לאורונה, לאחד שמסר על שתיקה במשך 50 שנה, כי פעלנו על רעת עצמנו באופן פרטיזני. הרב רים האלה קיטמו אותנו. הוא הציג את פעילותנו כיוצאה יהודית וזרי אנו פעלנו במסגרת יחידה צבאית של המודיעין הישראלי במצרים. חלק מאיתנו, ואני ביניהם, עבר קודם הכנה בישראל חוד למצרים. כל הסוגיה היתה להתארגן בעת הצורך כיחידה בעודף האויב. אותו גיבלי לא הזכיר שהיינו חיילים עם מספר אישי".

נפגעת?

"בוודאי ובעיקר נפגענו בשביל החברים שאינם בין החיים, ששילמו מחיר יקר מאוד ומתו בייסורים. כל הסבל הזה שם וכל התגובות האת של המדינה, פגעו בנו מאוד".

למה בעצם בליך נעלמת?

"היינו בסירובל חיילים שקיבלו פקודות כעלות השלכת פר ליסיות מסיבכות, וביצענו את משימתנו. לתומנו חשבו שהרוב נועד לתרום לביטחון מדינת ישראל. הפעולה עצמה אמנם נרא תה לנו מוזרה מאוד, זו לא היתה פעולה צבאית ולא היינו אמר רים להיות חוליית חבלה אלא חוליית מודיעין, אבל לא שאלנו שאלות. המורה שלנו היתה לעזור למדינת ישראל.

"עד היום אף אחד לא הסביר מה היתה מטרת הפעולה הזו, מכיוון שאף אחד לא רוצה לקחת אחריות. לכן הפילו עלינו, הצ עיירים מלאי הנאוה והתלהבות לעזור, את התיק הזה. כך הצ ליהד ממשלת ישראל להצטרף מהסיפור. זה הפשע הגדול. המדינה הפוליטית הזו לא פועלת למעשה עד היום. אפילו מס סכים שמעידים על כל הפאשלות שהיו - נעלמו".

לאורך השנים לא ניסיתם להוציא את האמת לאור?

"רצינו לכתוב ספר, אבל אז אמרו לנו שזה נושא ביטחוני ואי אפשר לכתוב הכל. בסופו של דבר, כתבנו ספר שנשאר "מבצע סונוה" והעברנו אותו לצנזורה. תרבה פרטים חשובים לא אפשר רו לנו לכתוב שם. לאורונה נעשה גם סרט מטעם המל"מ. עמד תה של מורשת המודיעין של צה"ל, בראשה עומד מאיר עמית. במשך חמש שנים הקפואו את הקרנתו ורק לאחריה הסכימו להוציא את זה הוצאה".

מי התנגד להקרנת הסרט?

"גורמי ביטחון שאמרו שאסור להקרין את הסרט מסיבות בר סחוביות".

כמה זמן חשבתם ואלו היה שלב בו הצטרפת שובכת במלל לכל העניין הזה?

"אף פעם אל הצטרפתי על זה, כי האמנתי כמה שעשיתי. הצעו הסכיד שיה אודיך והתנגדות מאיתנו אמנם מעלי בים ומקוממים, אבל תחושת השליחות נותרה בי תמיד. אודי שהחלט להכיר בנו, ורגשותי לא רק הקלה אלא שמה של מס על כך שסוף סוף אנשים ידעו את האמת".

"תמיד אהבתי את ישראל"

הזכרם רסה נולד באלכסנדריה שבמצרים. בגיל 16 היה חבר בסניף בני עקיבא באלכסנדריה, וסייע לעליה ובלתי לנאלית לישראל. "כאשר הניע אברהם דו גניס אותנו, הוא ביקש לנתק כל קשר לפעילות הציונית, כדי להחזיק מאיתנו את החשד", מספר רסה. "ניחקנו את הקשר הזה מסש כאב לי. וברים שלי בתנועה לא הבינו מה פתאום אני ניסש אותם. בגיל 18 אני עוב פתאום את כל חבריי, ונתחבתי לאתו מבגודי התנועה. זה כאב מאוד אבל לא ניתנ היה להסביר להם. לא יכולתי להסתכל על הפנים של החברים שלי, לראות אותם ברוח והתגנת להם עד רף. היו כאלה שחשבו שאני בוגר בהם ובפעילות הציונית, כאר לו התברגנת".

לארץ עלה רסה לראשונה ב-1952, כשזוה בן 20. הוא עבר קודם קצינים ובמסגרת הביטחון הכשירו אותו כדי לחזור ולפי על במצרים במרגל. "ממצרים יצאתי כביטול ללימודים בצר פת, בסודרובן בפריז", הוא מספר, "זיק לאחד אימונים מטיחים, ב-1953, חזיתי למצרים. בשנת 1954 התקבלה הפקודה להתחיל ולהפעיל אותנו כזעליה".

שאלו אותך פעם כיצד אתה, שנולדת במצרים ושתית ממי הנילוס, יכולת לבגוד במדינתה בה נולדת?

"אמנם נולדתי במצרים אבל ליהודים שם אף פעם לא נתנו להניש כאילו זה הבית שלהם. מעולם לא יכולתי אהדות מצ רית, ותמיד היינו 'יהודים'. היקק לישראל ולציונות מצד יד רי מצרים, בעיקר אודי מלהמת השחורה, נחשבה תמיד כגוס המישי במצרים. או נסך שהייתי יליד מצרים ושתיתי מדיניות, כמיס

"חדינת ישראל" חודה לכם"

תעודות הוועדה שהעניקו הרמטכ"ל, רא"ל משה יעלה, ונשיא המדינה, משה קצב, לחברי הרשת שגר תורו בז'נבה ולבני משפחת החברים שהלכו לשלום, מהות עברהם יותר מכל את ניצוחן מאבקם ההיסטורי שמית כי פעלו במצרים בשירות הצבא ועברו מדינת ישראל.

בתעודות הוועדה שהעניקו הרמטכ"ל לחברי הרשת נכתב כך: "העריכה על סודות למען צבא והגנה לר ישראל ולמדינת ישראל". מתחת לשמו של אותו חבר ומספרו האישי נכתב: "בשם צה"ל, אני מבין הערכה על פועלך בשירות צבא ההגנה לישראל ובשליחותך בארץ ארבע את מאומך לב תוך נתינת סיכום רב, עד כדי חירוף הנפש. חלף השנים לא הקשה ממעשיך ולא נעלמם מעיניך עול הייסודים שנכפה עליך ודי צדקות הנפש הקשות כשנתך בבית האסירים בארץ ניסה, בגין פתעך עבר מדינת ישראל".

בתעודות הוועדה שהעניקו נשיא המדינה לכל אחד מחברי הרשת נכתב: "מדינת ישראל מבין מבינה הערכה והעריכה על פעילותך בשמחה רבה בשליחות צה"ל במסגרת שירותך הצבאי... מילא את תפקידך באומץ ובדבקות תוך סיכום חיים למען ביטחון המדינה. מדינת ישראל רואה בתעודה ובנכונותו מופת ודוגמה בעלת ערך לאצטרטגיה מלמני הנוכח".

פולארד, מה שמאפיין את הפרשה הזו, היא התנערות מאי חריות. זה גם הרבה המשותף בינינו".

האם מדינה יכולה תמיד לעמוד מאחורי מרגל שנתן ססז האם לא ירענתם מרוב הסיכונים?

"התכשורת פרמלית היא רבה לניסויי בשביל כל מדינה ששומרת על האינטרסים שלה, אבל זה פשע להתנער מאחריות כלפינו במישור האישי. בעניין פולארד, זה היה פשע שלא לחשוב על החשלקות שייגרמו ליהודי ארצות הברית. במקרה שלנו התעלמו מההשלכות הקשות שנגרמו במספר של חבר ליהודי מצרים. לקחת את התשוקה הציונית של יהודי המסוק כדבר מינו מאליו זה כרוח, אבל להשתמש ביהודים האלו בנשוא שנוי במחלוקת ובעל השלכות פוליטיות-מדיניות, זה רבה חסוד מאוד. אני חושב שאפשר להשתמש ביהודים מקומיים כמרגלים, אבל לא להשתמש בהם לעניינים פוליטיים או להתנער מאחריות כשהעניין נכשל".

האם ניתן ליצור שלום אמיתי עם מצרים?

"היחסים עם מצרים התנהלו בצורה לא נכונה במשך הרבה שנים. אלה שהיו בשלטון במצרים רצו באמת להסוך את השלום מה שלום אמיתי, וכו' להתקפות וביקורות מצד כל מדינות ערב. בסופו של דבר, אסראת נרצה והרצה הזה קטע את תנופת השלום, אבל אני עדיין אופטימי".

מה חיות הרצה להנהיל מכל הפרשה הזו ליהודים הבאים?

"את הנרסה הנכונה שלה. הברת המדינה בפעולה של יהודים שפעלו כדי לתרום לביטחון ישראל, באמונה כמעט עיוורת, בלי לשאול שאלות, והיו מוכנים להקריב את עצמם עד כדי פגיעה בנפשם והירדות לאורך שנים. אני רוצה להאמין שגם בעתיד יוצגו העובדות האלו באופן אמיתי, נקי מכל הטילופים והשקרים שנתלחו לפרשה ול'עסק הביש' הזה. אני רוצה שילמדו את הסיפור האמיתי בבתי הספר וש יתמצא הדור לשבץ במסגרת תוכניות הלימודים בבתי הספר את סיפור שליחותנו העלומה, ללא סיוע וללא ניסוח פוליטית. אני חוברי גם מצפים שצה"ל ישבץ את הסיפור המלא ואת הלוקים מסנו במסגרת מדינת המודיעין. אחי הכל, מדובר בקבוצת אנשים שחרמו למדינת ישראל".

אבל הנאמנות הראשונה שלי היתה תמיד לארץ ישראל. היו תי מוכן לעשות הכל למען ישראל".

מא השתדור, יצא לך לפקר שרוב במצרים?

"כן. בפעם הראשונה הייתי צריך לחזור למצרים כדי לסקר במסגרת תפקידי ככתב הטלוויזיה, את שירות השלום, אבל המוסר התגבר. הם פחדו שדובר יהיה את המצרים. מכח"ל רשות השידור ראו ליבני קיבל את עמדת המוסר ואני כעמתי מאוד. רציתי לחזור למצרים כיוון שכל השנים לאחד השירות היו לי סיכומים כאילו עוצרים אותי ומחזירים אותי לכלא. מבחינה פסיכולוגית חשבתי שלהסתובב שוב חפשי במצרים היה עלי את השחרור האמיתי. הייתה לי עוד סיבה לחזור. אחד תי התגדרה עדיין עם ולא ראיתי אותה כל השנים".

"לנסיעה הזו לא יצאתי בסופו של דבר, אבל אחר כך, עם התקרבות השיחות ב-1979, כאשר מנחם בגין יצא למצרים, ביקשתי להצטרף למשלחת. אמרתי להם שאני יכול להיות שליח של שלום. בגין קיבל את זה ויצאתי. בזמן שהיננו שם, הוסיף אותי בגין לארמונו של הנשיא אסראת באלכסנדריה וראג להסוך גם את שאר בני משפחתי. כבער של מחוזה, אסראת אף איפשר לאחתי ומשפחתה לבוא לבקר בישראל עוד לפני כינון היחסים בין שתי המדינות, הם אכן הגיעו. לאחד מבן, ביקרתי שם עוד מספר פעמים".

"לא היה אף אחד שראג להחזיר לך את העבדים' להסוך. במהלך ביקורו של בגין, מנשתי כמה מאנשים שעצרו ושפטו אותי. הם באו להתנצל על התקופה ההיא היו היבוקים ולחיצות ידיים, ורובנו על שלום ותקופה חדשה. המצחיק הוא שהוקא עם המצרים מנתי מעגל אבל עם הרי שראלים לקח לי לסגור את המעגל הזה 51 שנים".

"יש קווים דומים לפרשת פולארד"

הרבה קווים מקבילים מוזכרים בין הפרשה שלום לפרשות אחרות, דוגמת עואם עואם ויונתן פולארד. גם אתה חושב כך?
"לבני עואם עואם, אני לא יודע את כל העובדות. בעניין

החברים שתורו בחיים: רוברט דסה, מרסל נינו, זיקי אור ואילן ערנסון